

Šime Ljubić, hrvaški zgodovinar.

(Spisal *Ivan Steklasa.*)

Bilo je 1. 1892., ko sem obiskal zadnji-krat prof. Š. Ljubića. Našel sem ga v arheološkem muzeju na Zrinjskem trgu, kjer je bival po navadi malone ves dan med starinskimi zbirkami. Ko mu izročim letnino za „Arheološki Vjestnik“, začne mi razkladati svoje osnove o novih književnih podjetjih. Učeni profesor je govoril o njih s prav mladeniškim ognjem, češ, vse to moram še dovršiti, predno pridem v pokoj. V svojem navdušenju za delo ni mislil na ono poslovico „ars longa, vita brevis“, četudi je bil že takrat skoro sedemdeset let star. Takrat so našega učenjaka najbolj zanimali platneni povoji z neke egipčanske mumije, ki se nahaja v našem muzeju. Dokazano je namreč, da je napis na njih sestavljen v etruškem jeziku in da bi utegnil biti izmed najstarejših spominikov tega jezika. Radi te starine so dohajali v Zagreb glasoviti arheologi celo z Angleškega in si želeli nabaviti ta predmet za svoj muzej. A Š. Ljubić ga je čuval skrbno in imel zaprtega v mizi. Pokazal ga je pa rad vsakomur, kdor ga je obiskal, in ob priliki je govoril vselej ves zavzet o tej starini, kakor more biti le učenjak, ki živi samo znanosti. „In kako važna je ta sicer sama na sebi neznatna stvar za naš muzej“, je rekel profesor Š. Ljubić, „zakaj k nam dohajajo radi nje veliki učenjaki in si ob tem ogledajo tudi še ostale zbirke našega muzeja. In prav to je za nas dobro, ker ti moške po navadi vse opišejo v svojih časopisih in tako nas pokažejo tujemu svetu.“ In prav je mislil učeni profesor, saj ima zagrebški arheološki muzej zares tako znamenite zbirke, da se jim čudi vsakdo, ki ga proučuje. Pa velik del teh predmetov je zbral in uredil sam Š. Ljubić, kateremu hrvaški narod ne bo mogel izkazati nikdar dovolj zahvale za trud, ki ga je imel pri tem poslu.

Pa kaj se je zgodilo še istega leta? Tedanji predstojnik za bogočastje in uk z našim Š. Ljubićem ni bil zadovoljen. Hotel je brez vsake potrebe preosnovati tudi arheološki muzej z novimi silami, katerim se je imel umakniti naš zaslužni starina. Arheolog Š. Ljubić, znan vsemu učenemu svetu, ni bil po mnenju modernih duševnih pritlikavcev nič več sposoben, da bi upravljal muzej, katerega je on osnoval in uredil na čast svojo in naroda hrvaškega. Š. Ljubić je moral v pokoj. Zapustil je Zagreb in šel v svoj rojstveni kraj na otok Hvar, kjer si je v Starem Gradu uredil lepo stanovanje že pred več leti, a v zadnjem času tudi lepo kapelico za svoje zadnje prebivališče. Tukaj na krasnem morskem bregu je živel zadnja leta ne v miru, marveč v poslu, od katerega se ni mogel ločiti do zadnjih trenutkov. O njem se more reči, da je umrl s peresom v roki.

Šime Ljubić se je narodil dne 24. velikega travna l. 1824. v Starem Gradu na otoku Hvaru. Oče mu je bil Peter in mati je bila Polona iz rodovine Skuteri. Rodovina Ljubićeva spada med najstarejše plemiške rodovine hrvaške v Bosni, od koder se je preselila že za patarenskih nemirov na Hrvaško. Že v 14. veku je zadobila ta rodovina državljanstvo republike beneške, in diplomo hrvaškega plemstva jim je potrdil cesar Maksimilijan II. l. 1568. Vkljub temu uglednemu rodu je bil Šime Ljubić po svojih nazorih pravi demokrat.

Prve šole je dovršil v svojem rodnem mestu; gimnazijo, filozofijo (7. in 8. razred) in bogoslovje pa nekaj v Dubrovniku in Spletu, večji del pa v Zadru. Izvolil si je duhovski stan in pel novo mašo 2. svečana l. 1847.; precej potem je postal duhovni pomočnik v svojem rodnem mestu. Šime Ljubić je še kot gimnazijec zložil več pesmij, izmed ka-

terih so bile nekatere tiskane, a v filozofiji je sestavljal cele drame po vzoru pesnika Alfieri, katerega je znal skoro vsega na pamet. Takrat se je začel baviti tudi z glasbo in se je v njej tako izuril, da je sestavljal male komade za zabavne sestanke. Š. Ljubić je cenil glasbo še v svoji starosti in prav rad pohajal v umetne glasbene koncerte, pri katerih je kar očitno grajal, če se niso komadi izvajali korektno in točno. V bogoslovju se je bavil posebej z domačo zgodovino in domačim jezikom. Odtlej se je za te študije najbolj zanimal. Za zgodovino ga je navduševal izvrstni dalmatinski arheolog Peter Nisetić, za jezik pa vrli starina Anton Kuzmanić. Še bogoslovec je začel pisati v „Zoro dalmatinsko“ in v „Dalmazio“ razne književne in znanstvene razprave in postal sodelavec pri obeh listih, dokler sta izhajala. Prva znanstvena razprava mu je bila numizmatična, naperjena proti pisatelju Kaporu, ki je trdil, da je cesar Justinian I., rodом Slovan, koval tudi slovenske novce. Ravno takrat je nastal hud prepir po časopisih, kje je stal Pharos, glavno mesto otoka Hvara za grškega in rimskega gospodstva. Jedni so bili mnenja, da je stal na mestu današnjega Hvara, kjer je bila po njihovi trditvi utemeljena tudi škofija. Š. Ljubić pa je s temeljitimi razlogi dokazoval, da Stari Grad stoji na mestu starega Pharosa, in da je današnji Hvar utemeljen šele koncem XIII. veka.

V tem času je izdal Š. Ljubić v Zadru dve razpravi: „Običaji Vlaha u Dalmaciji“ in „Ribanje i ribarsko prigrivanje Petra Hektorovića.“ Peter Hektorović je eden izmed najstarejših pesnikov dalmatinskih z otoka Hvara; s to razpravo je pisatelj želel seznaniti svoje rojake z njegovimi spisi. Znamenito pa je bilo tudi to, da je bil to prvi spis, ki se je tiskal v Dalmaciji z gajico. Radi tega se je imel dolgo boriti z deželno vlado dalmatinsko. Od jednem je začel nabirati narodne pesmi in pregovore, katere je priobčeval v „Zori“. Hotel je izdati 150 narodnih pesmij, zbranih v jedni knjigi. Dobil je že dovoljenje za to od vlade in je knjigo

posvetil Josipu Jelačiću, ki se je bil že takrat proslavil kot polkovnik. Radi nekih zaprek se vendar ta knjiga ni mogla tiskati. Malo kasneje je zbral in uredil pregovore z razpravo: „O ljubomudrju slavjanskoga jezika.“

Kot duhovni pomočnik v svojem rojstvenem kraju je bil posebno priljubljen med narodom. V tem času je tudi prav marljivo nabiral stare grško-dalmatinske peneze in latinske napise; s tem je položil temelj svoji ogromni zbirki, in se tako čim dalje bolj nagibal k arheološkim študijam. Takrat je prevel na hrvaški in na italijanski jezik tedaj sloveče delo F. G. Eichhoffa: „Povjest jezika in književnosti Slavjana.“ Med tem je nastopilo burno leto 1848. Š. Ljubić je seveda kot narodnjak sodeloval v tem gibanju in pridobil prebivavce otoka Hvara zase. V Starem Gradu je osnoval hrvaško čitalnico, kateri je bil zaščitnik sam ban Josip Jelačić. Radi tega je pretrpel Š. Ljubić mnogo preganjanja, in so ga prestavljali z jedne župnije na drugo. Vse to ga vendar ni odvrnilo od književnega delovanja. Proučeval je svojo veliko zbirko starih penězov in napisal o njih razpravo „Numografia dalmata“, ki je bila priobčena v XI. zvezku arhiva c. kr. dunajske akademije l. 1851., a kmalu za tem v arhivu društva za jugoslov. povest v Zagrebu z naslovom: „Pjenezoslovje dalmatinsko.“

Poleg starinoslovja se je bavil Š. Ljubić posebno rad s književno zgodovino. Plod njegovega raziskovanja je bil obširen rokopis: „Povjest narodne književnosti dalmatinske.“ Vendar pa ni bilo sojeno, da bi bil izšel na svetlo, četudi so ga pohvalili prvi tedanji učenjaki. Ko so ga bili v Zagrebu izcerpali neki književniki, poslali so Ljubiću mesto tiskane knjige le rokopis. Porabil ga je kasneje pri drugem delu.

Vkljub vsem spletkam je Š. Ljubić vendar-le dobil tudi župnijo in se je od tega časa še več bavil s književnostjo. Zbiral je gradivo za biografski slovník dalmatinski, s P. Nisetićem in N. Ostoićem pa je razpravljaval neprenehoma o arheoloških vprašanjih. Kako marljiv je bil Š. Ljubić, doka-

zuje tudi to, da je poleg vseh svojih stanovskih opravil že kot duhovni pomočnik in tudi kasneje kot župnik uredil si v svojem stanovanju zasebni zavod za gimnazijske nauke ter sam poučeval v vseh predmetih.

Kmalu pa je uvidel mladi duhovnik, da vse njegove dosedanje književno delovanje ni osnovano na strokovni naobrazbi; želel je temeljitega pouka v svoji stroki. V sv. Nedelji, kjer je župnikoval, tudi ni imel nobenih sredstev za svoje študije. Sklenil je iti v široki svet. To se mu je tudi posrečilo. Ravno takrat je na Dunaju minister Thun osnoval zavod za naobrazbo profesorjev srednjih šol. Ljubić je dobil dopust, da gre na Dunaj. Tukaj je poslušal nekaj časa Miklošiča in napravil izpit iz slavistike za celo gimnazijo. Vendar pa je moral imeti še jeden izpit iz katerega drugega predmeta, če je hotel postati profesor na gimnaziji. Bilo mu je tudi to dovoljeno. Sedaj se je posvetil z vso gorečnostjo zgodovini in marljivo zahajal k predavanju glasovitih profesorjev Aschbacha, Jägerja, Sickela, Eitelbergerja, Simonya i. dr. L. 1857. je prebil izpit iz zgodovine in zemljepisa z izvrstnim uspehom in bil imenovan za učitelja na gimnaziji v Spletu.

Ljubića so že takrat poznali za dobrega arheologa in so ga l. 1856. poslali po nasvetu profesorja Eitelbergerja v Trst, da je tamkaj pomagal dr. Kandlerju nabirati po okolici spominike rimskih naselbin. Kandler mu je poveril vse, kar je odkril v tem času okoli Trsta, in ga napotil v Dalmacijo, kjer se je po njegovi trditvi točneje ohranila pri vseh starinah prava rimska oblika. Umni Ljubić je pa prekosil svojega učitelja, kateremu je prinesel obširen spis o raziskavanju po Dalmaciji. Kandler je kmalu potem umrl, in Ljubićev spis se je izgubil. Vendar mu je ostalo toliko gradiva o starih spominikih dalmatinskih, da je mogla izdati akademija znanostij na Dunaju debel zvezek iz tega gradiva l. 1859. z naslovom: „Studi archeologici sulla Dalmazia.“ Kritika o tem delu je bila prav povoljna, in predsednik društva za raziskavanje in čuvanje starin mu je po-

nudil celó tajništvo pri tem društvu, pa po svetu prijatelja Mussaffija tega ni sprejel, ker je mislil, da bo društvo živelo le malo časa.

Na Dunaju je Š. Ljubić zahajal tudi v tajni dvorski arhiv, kjer je prepisal vsa do takrat neizdana povelja dubrovniška in mnogo drugih prevažnih spominikov jugoslovanske zgodovine. Tudi ta rokopis je potoval v Zagreb, da ga izda društvo za jugoslovansko zgodovino, kar se pa ni zgodilo, temveč so ga le izpisali in komaj povrnili. Nabiral je pa spominike tudi v cesarski knjižnici in jih večinoma prepisoval sam. Tukaj se je seznanil tudi s Teodorjem Mommsenom, kateremu je izročil za porabo svojo bogato zbirko grško-latinskih napisov iz Dalmacije. Arheološke razprave, katere je priobčil v „Bulletinu“ arheološkega društva v Rimu, pribavile so mu čast člana dopisnika tega učenega društva.

Na Dunaju je dovršil tudi delo: „Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia“, katero je izšlo l. 1856. Tudi o tem delu se je izjavila kritika prav povoljno; le neki italijanski list se je norčeval radi ogromnega števila znamenitih Dalmatincev. Proti njemu se je oglasil znameniti Nikolaj Tomaseo, da je branil kot rojen Dalmatinec čast svoje domovine na ta-le način: „Ako se uvaža, kako je tesen prostor, kako je dežela siromašna, kako se ne nahajajo v njej niti šole niti tiskarne; ako se uvaža, da narod nima ilirskih (hrvaških) knjig in je čitateljev le malo, in če še pomislimo, da se nahajata v zemlji dve konfesiji, latinska in grška, in dva alfabeta, latinski in cirilski, ki razdvajata še ono malo čitateljev, in vrh tega še dve narečji, ki se večkrat nalašč razlikujeta: tedaj se mora priznati, da je to, kar so storili Dalmatinci za slovansko književnost, četudi ni mnogo, vendar-le mnogo več, nego so storili Italijani (dalmatinski) poleg toliko milijonov ljudij, poleg tolikega bogastva, poleg tolikih izvodov in prevodov, knjig in podpor za svojo književnost.“ To je bil prav dostojen odgovor vsem klevetnikom Slovanov.

Na Dunaju je Š. Ljubić napisal zanimivo razpravo o jezikih v Dalmaciji. Priobčil jo

je samo deloma v „Oesterr. Blätter für Literatur und Kunst“ l. 1857. Pisal je tudi manjše članke književne, kritične, arheološke in politične za „Glas Dalm.“ in „Osservatore dalmato“. Kot profesor na gimnaziji v Spletu je bil jako delaven v šoli, pa tudi kot član c. kr. centralnega odbora za raziskavanje in čuvanje starih spominikov v Avstriji, a posebno še kot čuvar kr. muzeja spletskega. Nezadovoljen s tedanjimi žalostnimi odnošaji na spletski gimnaziji je deloval neumorno v učiteljskem zboru, da se uredi gimnazija, kakor zahteva ugled takega zavoda. S tem pa se je zameril predpostavljeni oblasti, katera je rovala proti njemu tako dolgo, da je bil slednjič prisiljen, poiskati si pravice na samem Dunaju pri najvišji oblasti. K temu ga je nagovoril sam nadzornik srednjih šol Koren.

L. 1858. je prišel zopet na Dunaj. Ko je čakal tukaj na odlok svoje pritožbe, prejel je neko važno ponudbo, ki je odločila bodočo smer njegovemu življenju. S svojimi učenimi razpravami si je pridobil Ljubić že takrat prav dober glas tudi v višjih krogih. Minister Bach je potreboval ravno tedaj spretneга zgodovinarja, ki naj bi v beneškem arhivu preiskal vse spise, ki se tičejo onih dveh kosov turškega zemljišča, ki pri Kleku in Sutorini prodirata skoz Dalmacijo do morja. Ljubić je sprejel to ponudbo in šel v Benetke, kjer je bil prideljen ravnatelju tega zavoda kot pomočnik za urejanje najstarejših spominikov tega ogromnega arhiva. Do takrat so ležale najvažnejše listine nedotaknjene in zakopane. Ljubić je prvokrat ž njih stresel morda stoletni prah. Koliko je storil v treh letih svojega službovanja v tem arhivu, živo spričujejo z njegovo lastno roko napisani katalogi skoro vseh listin starejše dobe. Mnogo tega je njegova marljiva roka izkopala in ponudila tujim učenjakom, ki so dohajali semkaj preiskovat prošlost svojih narodov. Posebno je podpiral glasovitega zgodovinarja Romanina, ki je pisal o padu republike (1797—1798). Preskrbel mu je vse izvirne listine za to dobo ter celo sam napisal nekoliko razprav za to delo.

Med tem pa je zbiral gradivo za naročeno delo o Kleku in Sutorinu. Več nego tisoč zvezkov izvirnih depeš je moral pregledati, dokler ni našel, česar je potreboval za svoje delo. Dotično gradivo je obsegalo štiri zvezke listin in jedno knjigo zemljevidov. Za lažje razumevanje je napisal zgodovinski uvod o tem vprašanju. To delo je izročil Ljubić na zahtevo ministra Schmerlinga l. 1861. ministru zunanjih stvari pl. Rechbergu. Za nagrado je dobil 300 gld. in cesarjevo priznanje za trud, ki ga je pokazal pri sestavljanju tega dela. Poleg tega težavnega posla pa je pisal Ljubić še druge razprave po arheoloških časopisih. Zbiral je nekaj časa tudi gradivo za dopolnitev Dantejeve Divine comedie, katero je izdal leta 1866. v Padovi njegov prijatelj Barocci, čuvar mestnega muzeja Corner v Benetkah. Da bi napisal kaj tudi o Benetkah, je zbral najstarejše spise o izvoru benečanskem z naslovom: „Scritti in dialetto veneziano nel XIII. e XIV. secolo.“ Glavni sestavek pa mu je bil ta-le: „Gli ultimi successi di Alberto Waldstein narrati dagli ambasciatori Veneti“, tiskan v 28. knjigi arhiva c. kr. akademije na Dunaju l. 1862. Profesor in akademik Jäger se je izrazil o tej publikaciji tako-le: „Te listine spadajo brez dvoma med najdragocenejše zgodovinske vire, ki so v akademiji priobčeni, odkar obstoji.“

V Benetkah so Ljubića dobro poznali po njegovih književnih delih in literarnih kritikah, ki jih je priobčeval takrat v časopisu „Ost und West“; zategadel mu je ponudilo benečansko namestništvo urejevanje književnega dela pri uradni benečanski „Gazetti“, ali on ni sprejel te ponudbe, ker se ni slagal s smerjo tega lista. (Konec.)

Šime Ljubić, hrvaški zgodovinar.

(Spisal *Ivan Steklasa.*)

(Konec.)

Razven državnega beneškega arhiva je preiskal Š. Ljubić tudi še druge zasebne in javne zbirke. Koliko je v tem času nabral gradiva za jugoslovansko zgodovino, dokazujejo nam debeli zvezki listin, katere je izdala jugoslavenska akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu. Domači njegovi sovražniki pa so ga preganjali celo v Benetkah. Sporazumeli so se z ravnateljem arhiva Mutinellijem, da bi ga iztisnili iz službe. Sam ravnatelj ga je očrnil na Dunaju. Vsled te grde denunciacije je prispel nemudoma na namestništvo v Benetkah dekret, vsled katerega naj bi ga drugi dan odstavili. To mu je sporočil neki pošten činovnik, ki je imel celo kopico otrok, pa bi bil moral biti sam nesrečen, ko bi se bilo zvedelo kaj o tem. Nemudoma je brzojavil Ljubić na Dunaj ministru za bogočastje in uk, razjasnil stanje stvari, razkrinkal obrekovavce, in še tisti dan je bil preklican dekret, s katerim je imel biti odstavljen. Ljubić je ostal, a Mutinelli je moral oditi iz arhiva.

Vojska l. 1859. in pa želja Italijanov, da se osvobodé Avstrije, zagrenili sta življenje vsem tujcem v tej deželi. Tudi Ljubiću ni bilo nič več ugodno v Benetkah, zato je prosil za službo na reški gimnaziji. Ta njegova prošnja je ležala dolgo na mizi hrvaškega dikasterija na Dunaju. Ljubić jo je bil že skoro pozabil, ko je dobil l. 1861. iznenada dekret za profesorja na gimnaziji v Oseku. Cetudi ni bil poprosil za to mesto, vendar je je sprejel, ker se je hotel povrniti v domovino. Ob enem pa se je nadejal, da dobi sčasoma profesuro na Reki, kar mu je bilo iznova obljubljeno. Tedanji ravnatelj beneškega arhiva, knez Dandolo, ga je rešil službe s prav laskavim pismom, v katerem je pohvalil njegovo uspešno in neumorno delovanje, ter pristavil, kako mu je žal, da

arhiv izgubi tako izvrstnega in redkega moža. Š. Ljubić dotlej še ni bil na Hrvaškem, pač pa je bil po imenu dobro znan. Nekoliko mesecev pred tem je v hrvaškem saboru predlagal V. Pacel, da se imenuje za čuvarja deželnega muzeja Š. Ljubić, Dalmatince, ki je kot činovnik beneškega arhiva dokazal s svojimi književnimi deli sposobnost za to mesto. Škoda, da se ta predlog že takrat ni uresničil.

Tudi kot gimnazijski profesor je bil Š. Ljubić delaven. V programu oseške gimnazije je priobčil zanimivo razpravo: „Ulo-mak iz mletačkoga križboja“ (1203—4), kolikor se tiče hrvaške zgodovine (namreč osvojenje Zadra). Iz Oseka je prepotoval Slavonijo in obiskal tudi Belgrad. Kako so ga že takrat cenili, dokazuje nam njegova izvolitev za člana županijske skupščine virovitiške. L. 1863. je prišel na predlog šolskega nadzornika Račkega za profesorja na Reko. Tukaj je nadaljeval Š. Ljubić marljivo svoje književno delovanje. Za program l. 1865. je napisal razpravo: „Vladanje mletačko na Rieci 1509—1510.“ Kot sodelavec „Književnika“ je napisal zanj več razprav, med katerimi so posebno važne: „O nekojih pje-nezih grčkih sa-otoka Hvara“, potem: „Pre-daje jadranske o Diomedu slovinskem“, in kritika Šafaříkovega izdanja: „Akta mletačka, prina-ležeća k istoriji Srba i ostalih Jugosla-vena.“ Vsled te kritike ga je zaprosilo srbsko učeno društvo, da naj uredi zbirko srbskih spominikov v benečanskem arhivu. Nekaj teh spominikov je bilo izdalo srbsko društvo v svojem „Glasniku“; ali ker je bil Ljubić že odločil, da izdá vse zgodovinske spom-inike beneškega arhiva, ki se tičejo Jugo-slovanov, je prenehala potreba tega izdanja.

Kot učitelj hrvaške zgodovine in književnosti na Reki je kmalu izprevidel, kako po-

trebna je knjiga za oba predmeta pri šolskem pouku, pa tudi za nadaljnje naobraževanje. Lotil se je posla in ga tudi srečno dovršil. Sedaj je porabil svoj rokopis o dalmatinski književnosti in izdal že l. 1864. tiskom Mohovića na Reki prvi zvezek pod naslovom: „Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske na podučavanje mladeži.“ Drugi zvezek je zagledal beli dan šele l. 1869., ker je imel radi prvega zvezka neke neugodnosti. Šime Ljubić je bil goreč branitelj cerkvene slovenščine. Ker so pa v dalmatinskih škofijah precēj malo marali zanjo, in so bili nekateri celo proti njej, izrazil se je pisatelj na nekem mestu v omenjeni knjigi ostro proti jednemu teh protivnikov. Knjiga je bila nekaj časa zaplenjena, kasneje pa mu je bila povrnjena, zakaj sam senjski škof Ožegović ni v onem izrazu, katerega je smatral državni pravdnik za hud prestop, našel nobene žalitve. Senjski škof Ožegović je Ljubića za njegove zasluge na književnem polju celo odlikoval; imenoval ga je namreč za predstojnika cerkve sv. Andreja ter mu tudi dovolil, da more maševati glagolski. V „Ogledalu“ je načrtana zgodovina vseh jugoslovanskih plemen in ravno tako tudi književnostij. To delo se vse premalo ceni, ali je neprecenljive vrednosti za vsakoga, kdor se bavi z jugoslovansko zgodovino in književnostjo. Tukaj najdeš zbrano vse v kratkih potezih z obilnimi viri, česar večkrat zastonj iščeš po drugih knjigah. Že s samim tem delom je zaslužil Š. Ljubić, da se uvrsti med hrvaške učenjake.¹⁾

Ali on je storil še mnogo več. Prava njegova delavnost se je začela v Zagrebu, kamor je prišel l. 1866., ko je bila osnovana jugoslavenska akademija znanostij in umetnostij. Med prvimi šestnajstimi akademiki je bil imenovan tudi Š. Ljubić. Akademija se je resnobno lotila uredbe narodnega muzeja, a kdo je bil takrat sposobnejši za tak posel nego on, ki je bil že takrat znan kot izvrsten arheolog? Ker pa akademija ni mogla

radi prepričljivih gmotnih sredstev popolniti mesto čuvarja, bil je Ljubić imenovan le začasnim ravnateljem. Slednjič pa je bil vendar imenovan v akademijski seji dne 5. velikega travna l. 1869. čuvarjem narodnega muzeja, a potrjen je bil od vlade šele l. 1871. Njegovo imenovanje so zaustavljali iz političnih razlogov.

Čuvar muzeja je imel ogromnega posla, da je uredil vse predmete po znanstvenih zahtevah. Ni se zastonj neprenehoma mudil v akademijski zgradbi, kjer je muzej umeščen. Vrh tega pa je zbiral neprenehoma nove predmete po vsej zemlji, da so se zbirke popolnile. Mora se priznati, da je za znanstveno porabo uredil arheološki muzej ravno Š. Ljubić. S posredovanjem njegovim je vlada izdala mnoge važne naredbe za nabiranje arheoloških predmetov po Hrvaškem in po Slavoniji. To pa neumornemu čuvarju še ni bilo dosti; iskal je tudi denarnih sredstev, da bi se vsako leto izvedlo nekoliko raziskovanj na raznih mestih Hrvaške. Ker je bila vladna podpora v take svrhe po navadi prav pičla, osnoval je arheološko društvo, da bi le-to s svojimi doneski pomaglo izvajati njegove osnove. In da bi dobili udje tega društva vsaj neko nagrado za svoje letne doneske, začel je izdajati l. 1879. v Zagrebu „Viestnik hrvatskoga arheološkoga društva“ in ga urejal celih trinajst let. „Viestnik“ je izhajal štirikrat na leto na dveh polah v veliki osmerki. Glavni delavec pri tem listu je bil seveda Ljubić sam, a privabil je v svoje kolo tudi nekaj mlajših mož, ki še dandanes marljivo obdelujejo arheološko polje. Med sodelavce svoje je štel glasovitega arheologa Frana Bulića in zgodovinarja Ivana Tkalčića, potem dr. Ivana Bojničića, sedanjega hrvaškega deželnega arhivarja, in dr. Josipa Brunšmida, svojega sedanjega naslednika v arheološkem muzeju v Zagrebu. Na ta način je Ljubić položil temelj hrvaški arheologiji. Njegova in tudi dela njegovih sodelavcev so dandanes znana že vsemu učenemu svetu. Komu ni znan Fran Bulić po zaslugah za krščansko arheologijo v Dalmaciji? In ta učenjak se je učil od Š. Lju-

¹⁾ Delo je tudi za Slovence zelo imenitno, le žal, da ima prav mnogo ali stvarnih, ali pisnih, ali tiskovnih napak. — Uredn.

bića. Ogromno je število razprav, kritik in odgovorov v trinajstih letnikih „Viestnika arkeološkoga društva“, ki jih je napisal Ljubić sam. Že za to spisovanje je potreboval mnogo časa, pa je vendar poleg tega pisal še samostalna dela ter pripravljajal za akademijo izdavanja znamenitih listin. L. 1875. je izdal znamenito delo: „Opis jugoslaven-skih novaca“ z zgodovinskim uvodom. To je najtočnejše in najpopolnejše delo o jugo-slovanski numizmatiki. Kdor se bavi sploh z zgodovino jugoslovanskih narodov, ne sme prezreti tega dela, ki razjasnjuje mnoge temne strani starejše zgodovine balkanskih Slovanov. Kritika učenih numizmatikov se je izjavila o tem delu najpovoljnejše.

Vrh tega je napisal Š. Ljubić čez štiri-deset raznih zgodovinskih in arheoloških razprav tudi za akademijo v „Radu“ in v „Starinah“. Vseh ne moremo naštet, spom-nimo se le najznamenitejšega dela njegovega, in to so listine za zgodovino slovansko, katere je nabral v Benetkah. V Zagrebu jih je uredil, razjasnil in izdal s pomočjo akademije v glasoviti zbirki: „Monumenta spectantia hi-storiam Slavorum meridionalium. Listine o odnošajih izmedju južnoga Slavenstva i mle-tačke republike.“ Vsa ta zbirka obsega deset debelih zvezkov in jeden zvezek kazala, pa samo od prvih pet zvezkov. Zraven tega je izdala akademija tudi pod redakcijo njegovo še tri zvezke: „Commissiones et relationes Venetae.“ Te listine obsegajo dobo od naj-starejših časov republike beneške do l. 1469. Zbranih in za tisek pripravljenih pa je teh listin še za več zvezkov, katere izda aka-demija po mogočnosti čim preje. V teh ti-skanih poročilih iz beneških arhivov najde slovanski zgodovinar premnogo gradiva za tedanja zgodovino; žal, da so jih doslej le premalo izrabili domači zgodovinarji, dočim zunanji učenjaki obilno rabijo to izdanje zgodovinskih spominikov.

Po tem, kar smo do sedaj povedali o delovanju Š. Ljubića na znanstvenem polju, moremo lahko razsoditi, kako marljiv in neutrudljiv delavec je bil pokojnik. Italijani trdijo o svojem velikem zgodovinarju Mura-

toriju, da je delal na dan 18 ur. Ravno to moremo reči tudi o našem Ljubiću. Marljivejšega delavca na polju naše arheologije, numizmatike in zgodovine doslej ne pozna naša književnost. Pri tej ogromni delavnosti Š. Ljubić ni pazil na zunanjo obliko svojih razprav, tudi se ni trudil za lep slog: on je samo nabiral in zbiral, da bi se mu ne po-gubila niti najmanjša narodna drobtina. Kot kritik je bil silno oster ter je svoje knji-ževne protivnike pobijal včasih prav ne-usmiljeno, četudi je bil sicer blag in plem-enit značaj. On je ves gorel za svojo stroko, zato ga je silno bolelo, če je kdo o njegovem delovanju sodil krivo ali krivično. Zato je bil tako oster v svojih odgovorih. V znan-stvene svrhe je prepotoval Ljubić vsa zna-menita mesta po Evropi, kjer se je seznanil z znamenitimi učenjaki, ki so ga visoko či-slali radi njegovih učenih razprav, in po-sebno še radi njegovega dela o jugoslovanski numizmatiki. Slovel je pa tudi kot prvi slo-vanski učenjak v tej stroki po vsej Evropi. Treba je pa znati, da je bila takrat, ko je začel Ljubić delati, hrvaška kultura sploh še v povojih; pospeševal je tedaj ni nihče, sredstva so bila neznatna, nasprotstva pa velika in huda. Zatorej ne smemo delovanja njegovega soditi po današnjih okolnostih. Le velik in pogumen duh je mogel tedaj za narodno prosveto storiti toliko, kolikor je storil on v oni vrli četi ilirskih književ-nikov, od katerih se ni mogel niti hotel lo-čiti vkljub vsem spletkam svojih protivnikov. Ljubić je nadaljeval započeto svoje delo, ka-tero je zasnoval tako krasno. Vse njegovo delovanje je bilo osnovano na domovinski ljubezni, za slavo in sijaj ni maral, za take stvari je bil preskromen. In Ljubić je ostal do zadnjega izdihljaja pošten domoljub. Pisal je v hrvaškem, italijanskem in latinskem je-ziku, a hrvaški mu je bil najmilejši. Narodu svojemu se ni izneveril niti v najkritičnejih dnevih, a prognanstva se tudi ni bal. Poleg obširne svoje domovine je ljubil posebno svoj rojstveni kraj, za kateri je vrlo mnogo storil v gmotnem in duševnem pogledu. Velik del svojih zaslužkov je žrtvoval za svoje

sorodnike in za cerkve svojega rojstvenega kraja. Ljubića so poznali vsi prebivavci otoka Hvara in ga spoštovali kot svojega očeta in dobrotnika, kar se je pokazalo posebno ob njegovem pogrebu.

Šime Ljubić je umrl 19. vinotoka l. 1896.

v 74. letu svoje starosti na veliko žalost vsega hrvaškega naroda, pa tudi ostalega Slovanstva. Slovesni sprevod k zadnjemu počitku je vodil njegov prijatelj Fran Bulić, ki mu je izpregovoril tudi krasno nadgrobno besedo v zadnje slovo.

Dekadent.

Na cesti sem videl možá,
iz krčme je prikolovratil,
poln vinskega bil je duhá
in vès je nekjé se oblátil . . .
Oči so mu bile kálne,
noge nestalne,
zagánjal z leve se je na desno,
a držal mož se je — resno — --

In vpil je, bože, kakó je vpil
in zmédno sam pri sebi govôril:
„Hú, črv, kam si se zaril?
Atóm — atóm, kaj sem ti jaz storil? — —
Bolest neskončna — nič — sevé —
Čuj, ljubica — — hé hé hé!

Pijanec? Nikdar! Uh, to je življenje,
valovi srcá, koprnenje, tepenje . . .
Proč, stráni, pošasti — —
Ti, mesec, pa néhaj že rásti! —
Te sánje razkošne — ljubezen šepeče,
oh, kakšen šepét . . .
Brezdanje duše mrtev polét —
Opojna pi — pijača — hú sreče!
Ah, ah — — há há — — moj žarek!“

Prevrnil se mož je v jarek . . .

Postal sem in mislil: šment,
ta mož je pa — dekadent!

M. O.

Socijalni pomenki.

(Piše dr. Ivan Ev. Krek.)

(Dalje.)

Strokovne zveze v socijalno-demokraškem smislu je že pred l. 1868. jel snovati Schweitzer, o katerem smo že pisali. Takrat je pa razdor med Lassalleovci, ki jih je vodil ta mož, in med Bebel-Liebknichtovimi pristaši zaviral njihov uspešni napredek. Šele ko sta se naposled združili obe socijalski delavski stranki, se je pokazalo več uspeha. Schweitzerjevim strokovnim zvezam nasproti je ustanovila liberalna stranka pod vodstvom Hirsch-Dunckerja strokovna društva (Gewerkvereine), h katerim naj bi pristopali poleg delavcev tudi delodajavci. Ta strokovna društva naj bi na temelju liberalnih načel pomagala reševati delavsko vprašanje. Dr. Hirsch in Duncker sta namer-

jala ž njihovo ustanovitvijo pri delavcih to, kar je pri obrtnikih in kmetih izkušal Schulze-Delitzsch s svojimi posojilnicami, konsumnimi društvi, s skladiščnimi, prodajalnimi in drugimi zadrugami, ki so pa vse v svoji osnovi in po svojih namenih imele kapitalistički značaj. Izprva je vsled socijalno-demokraškega razdora Hirsch-Dunckerjeva namera precej hitro uspevala. Ohranila se je do sedaj, toda ne more se primerjati niti z mnogo kasneje nastalo krščansko-strokovno organizacijo, kam-li s socijalno-demokraško. L. 1895. so štela vsa Hirsch-Dunckerjeva strokovna društva 66.759 udov in imela so 741.257 *m* premoženja. — Pred vsem podpirajo delavce, ki so brez dela; dajejo pravno varstvo, potnino in podporo